

Dr. Vitális István szénkutatói 1926 és 1934 között

DR. VITÁLIS GYÖRGY

A jelen tanulmány folytatása a *Bányászattörténeti Közlemények* XIV. (VII. évf. 2.) számában (Rudabánya, 2012. 88-103. old.) közzétett, *Vitális István 1920–1925 közötti szénkutatói szakvéleményeit, illetve jelentéseit bemutató összeállításnak*. Ezúttal a *M. Kir. Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola* soproni kezdő éveitől a főiskola műegyetemi rangra emeléséig, illetve a *M. Kir. JózsefNádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem* soproni *Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Karának* 1934. október 28.-i megalakulásáig terjedő időszak szénkutatói, illetve azok válogatott jelentéseit foglaljuk össze.

A főiskola műegyetemi rangra emelésében *Vitális István* is tevékeny szerepet vállalt, és emellett szénkutatói tevékenységét is erőteljesen folytatta.

A bemutatott jelentések is visszatükrözik azt a sokoldalú, sokszempontú és minden adottságra kiterjedő munkásságot, melynek során – a professzori feladatok ellátása mellett – alapos szakudással és figyelemre méltó gyakorlati érzéssel a szénkutatókat végezte.

* * *

Dunántúl

Jelentés a Kőszegvidéki reménybeli barnaszénterületekről. Sopron, 1928. 01. 18. MÁFGBA, D. I. 12,

Bejárásai során megállapíthatta, hogy a kőszeg–cáki országútól nyugatra, a *Doroszlói-patak* két oldalán, az ún. *Pogány-völgy* mentén körülbelül 1.5 km² kiterjedésű medencében van a pontusi lignit, és ez alatt lehet az állítólagos barnaszén.

Kőszeg és *Cák*, továbbá *Cák – Velem – Szerdahely* községek között olyan kisebb, egyenként 1.5–1.5 km² kiterjedésű neogén öböl van, amelyek pontusi–pánnóniai lignitlepeket tartalmaznak. A *Kőszeg-Pogány-völgyben* lelt 1.2 m vastag telep már tényleg „barnaszén”-e?

Jelentés Vasvár–Csehi szénelőfordulásairól. Sopron, 1927. 11. 29. MÁFGBA, D. I. 11.

Vasvár vidékén részint természetes kibúvásokban, részint a kutat tanúsága szerint a felszín alatt 15–18 m mélységben 1–1.5 m vastag pontusi korú lignitlep van. *Vasvár – Oszkó – Csehi* határában a *Rába* síkságánál 50–70 m-rel magasabban elterülő szinten megfigyelt pontusi homokos agyagok alatt több lignitlep fekszik egymás alatt.

A *Csehi* határában kútásás közben talált szénrétegre *Medvegy János* budapesti vasútépítő-munka vállalkozó mélyfúrást javasolva levélben is felhívta a figyelmet.

Geológiaiilag nem kétséges, hogy a *Kisalföld* délnyugti szögletében, *Sümege* és *Kőszeg* között nagy terület alatt lehet meg a pontusi lignit, átlag másfél m vastagságban, sajnos ezidőszerint a pontusi lignit bányászata nem tekinthető gazdaságos vállalkozásnak.

Mecsek-hegység

Jelentés a Mecsek hegység északnyugati lesüllyedt szárnyának reménybeli liász-szenéről. Sopron, 1926. 10. 05. MÁFGBA, M. XI. 8.

„Geológiaiilag valószínű, sőt biztosra vehető, hogy a Mecsek hegység északnyugati levetett szárnyában, a mediterrán takaró alatt ott rejtőzik a liász kori feketeszén”.

Mivel esetleg óriási mennyiségű új kőszénvonulatról lehet szó, mintegy 600 m-ig indokolt volna néhány kutatófúrást lemélyíteni,

Csonka-Magyarországon ugyanis csak a *Mecsekben* van remény kőszénszerű fekete széntelepek felkutatására.

„A szénkutatósi jogot először a nagybirtokokon kellene megszerezni oly módon, mint a Metternich-féle területen. – A fúrások sikere problematikus, miért is azok költsége fon perdüként [kárba vesztésként] tekintendő.”

Jelentés 1. Tószik–Lőrinte és 2. Apádvárosd–Zengővárkony reménybeli szénterületeiről. Sopron, 1927. 12. 18. MÁFGBA, B. X. 8.

Tószik–Lőrinte a Bakony-hegységhez tartozik!

„Csabrendek és Lőrinte puszták területe alatt, viszonylag nem nagy mélységben ott rejtőzhetnek az ajkai típusú felsőkrétakori és az eocénkori ásványszéntelepek.”

„Apádvárosd területe nagyon kedvezően fekszik a liasz kori ásványszéntelepek felkutatása szempontjából” „Apádvárosd területén felszínre került a pécsvidéki alsóliasz kori a széntelepes üledékeknek az a része, amely közvetlen fedője a széntelepes csoportnak, itt tehát már ezért is indokolt a kutatófúrás.” „Apádvárosd területe közelebb fekszik az alaphegység gránitjához, mint Nádasd, és így jóval kisebb mélységben érheti el a kutatóvéső a széntelepes liaszüledéket, mint Nádasd, ahol a Böckh Hugó által javaslatba hozott fúrás 1910-ben csak 670 m mélyben érte el a széntelepes üledékcsoportot.”

Javaslat Püspöknádasd határában egy nagyon reményteljes liász szénkutató fúrás leemlélyítésére. Sopron, 1928. 02. 14. MÁFGBA, M. I. 2.

A javasolt fúrás óriási előnye a Böckh-féle fúrással szemben, hogy a szóban forgó helyen nem kell 670 m mélységig a középső-liasz kori márgákban haladni, hanem nyomban az alsó-liasz kori üledékekben kezdetük meg a fúrást. „Így a pécsi analógia szerint a felszín alatt már 180–200 m mélyen jelentkezhetnek a legfedőbb széntelepek és minthogy Pécssett a 800 m vastag széntelepes csoport felső 300 m vastag részében vannak a III–XXV. számú széntelepek, a felszín alatt 300–400 m mélységig harántolhatjuk a főttelepek legnagyobb részét.”

Bakony-hegység

Jelentés a veszprémmegyei Jásd és Csetény község eocén és oligocénkori szénelőfordulásáról. Sopron, 1927. 02. 28. MÁFGBA, B, VIII. 20.

Jásd és Csetény eocén–oligocén szénelőfordulásai, illetve szenei nem mondhatók értékteleneknek.

A „jásdi Vargahegy alatti horszton a két eocén széntelepben együtt ca. 12 millió q lehet a valószínű, illetve a reménybeli szénvagyon.”

„A Vargahegytől nyugatra Bakonynánáig, illetve Csetényig a lösz alatt csak oligocénüledék ismeretes. – Helyenként a felsőoligocén szén ki is búvik.” A „szápári típusú oligocénszén feltűnően gazdag öskátrányban.” Ha a 6 km² terület alatt 5–7 m a felső-oligocén széntelepek összvastagsága, akkor 300–470 millió q volna a felső-oligocén szénvagyon.

Jelentés Sárszentmihály – Úrhida – Szabadbattyán reménybeli eocén-szénterületeiről. Sopron, 1927. 03. 15. MÁFGBA, B. VI. 5.

Elsősorban Sárszentmihály és Úrhida községek területeire ajánlja a szénkutatási jogok megszerzését. Valószínűsíti, hogy délnyugat felé Balatonfőkajár – Csajág községek összekötő vonaláig kell majd a kutatási területet kiterjeszteni. „Az a sejtelmem ugyanis, hogy ott nemcsak eocénkori, de még régibb, esetleg igazi kőszén is előfordulhat. Erről azonban csak az említett terület részletes bejárása után tehetek bővebb jelentést.”

Jelentés Iszkaszentgyörgy reménybeli eocénkori szénelőfordulásáról. Sopron, 1927. 03. 16. MÁFGBA, B. VI. 6.

Geológiailag valószínűsíti, hogy ebben, a triász kori alaphegységtől szépen körülvelt medencében az eocén *Nummulina perforata* és *lucasana* szintje alatt az eocénkori széntelepek is kifejlődtek. Ezért ajánlja, hogy a szénkutatási jogot a szóban forgó medence iszkaszentgyörgyi részére is szerezzék meg.

A jelentéshez 1:75.000 méretarányú színes földtani térképvázlat csatlakozik.

Jelentés a Sümeg – Ajka közötti terciér medence középső részének: Nyirád és Pusztamiske határának megtekintéséről. Budapest, 1928. 06. 20. MÁFGBA, B. X. 7.

A Nyirádtól nyugatra levő „előfordulás ugyanis arra enged következtetni, hogy Nyirád határában, illetve az egész Sümeg – Ajka közötti terciér medence fenekén ki lehet fejlődve az eocén fedőréteg és alatta maga az eocén-szén is.”

Jelentés Jásd és Csetény szénterületeiről. Budapest, 1928. 03. 21. MÁFGBA, B. VIII. 29.

A „Jásd és Csetény határában, az őskátrányban dús felső-oligocénkori széntelep csekély mennyiségénél fogva, művelésre nem alkalmas és így optimáltni [vállalni], a vékony felső-oligocénkori szén kitermelését vállalni, indokolatlan volna.”

Viszont az „eocénkori fedőrétegek alapján kétségtelen, hogy Jásd, Nána, Nagy Weimpusztá, Esztergár, Dudar községek között egy igen nagy – ca. 16–20 km² kiterjedésű eocén-medence van, amelyben ki lehet fejlődve az eocén széntelep is.”

Az eocén szén kifejlődése csak megfelelő számú kutatófúrással lesz megállapítható.

Javasolja, hogy „Jásd és Csetény területét ne bocsássuk ki a kezünk közül.”

Jelentés a dudari I. sz. kutatófúrásról és javaslat a kutatási terület kiegészítéséről. Budapest, 1928. 04. 02. MÁFGBA, B. VIII. 30.

1928. március 29-én Dudar község keleti szélén, az általa kijelölt helyen Faller Jenő főmérnök úrral 181.4–187.5 m mélység között 4.23 m összvastagságú fornai típusú szenet fúrtak át. A dudari eredményes fúrás igazolta, hogy „geológiailag indokolt a szénkutatási jogot Bakonyháza és Dudar községek területére újból megszerezni.”

„Dudar község területe alatt, beleértve a még megszerzendő Kis-dudarpusztá területét is, (13.000.000 x 13, illetve 20 m) 169–260 millió q szénre számíthatunk. – Ez már magábanvéve is olyan mennyiség, amely megérdemli, hogy intenzíven foglalkozzunk ezzel a területtel.”

Jelentés I. nagyesztergári eocén széntelep átfúrásáról, 2. a Dudar vidéki új eocén szénmedencéről és 3./ a szápári új kutatófúrások kitűzéséről. Budapest, 1928. 06. 20. MÁFGBA, B. VIII. 35.

„A jádsi, a dudari és a nagyesztergári produktívus fúrás olyan háromszög területet fog közre, amelynek a kiterjedése $6.6 \times 2.4 : 2 = 7.92 \text{ km}^2$. Ez alatt a 7.92 km^2 terület alatt 2.85 m átlagvastagságú eocén szénrel számolva, kereken 226 millió métermázsa eocén szénvagyron van. Minthogy azonban – egyelőre legalább – csak a felső, átlag 1.91 m vastag és 4506 calória fűtőértékű eocénszén kitermelésére számíthatunk, ennek a fejtésre méltó eocénszénnek a mennyiségét ($7.92 \text{ km}^2 \times 19.1 =$) kereken 150 millió métermázsaára tehetjük.”

„Nem hallgathatom el, hogy a dudar-vidéki új eocén szénvagyron felkutatása most azért vezetett sikerre, mert dr. Reimann Ernő ügyvezető igazgató úr, valamint Hoffmann Richárd főtanácsos úr a kutató-fúrásoknál absolute nem kötötte meg a kezemet!”

Jelentés a csabrendeki, a jádsi és a szápári fúrásról és javaslat az optálásra [vállalásra]. Budapest, 1928. 09. 28. MÁFGBA, B. VIII. 39.

Ha a csabrendeki fúrás eredményes lesz, akkor *Csabrendek*, *Gyepükaján*, *Nyirád* községek határára, *Ajka* vidékéig meg kell szerezni a szénkutatósi jogokat.

Jásd – *Csetény* határában az őskátrányban dús felső-oligocénkori szén oly csekély mennyiségben fejlődött ki, hogy annak kibányászására gondolni sem lehet.

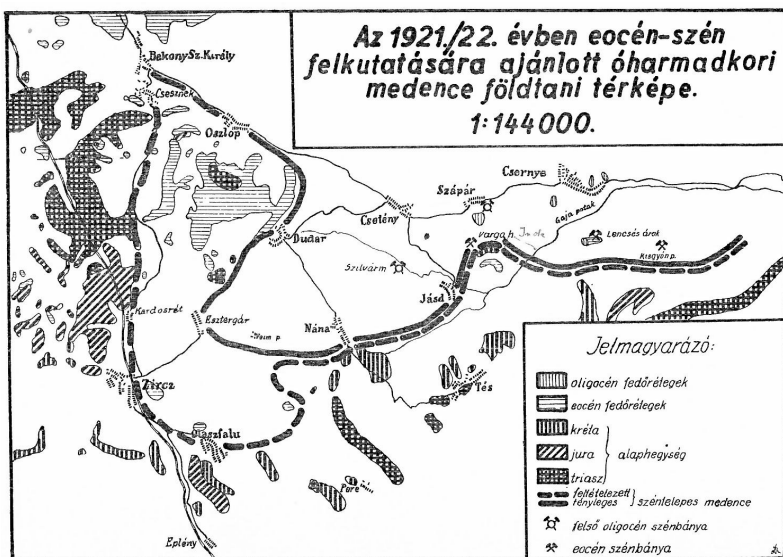
A jádsi I. számú fúrás 160 m mélységben 2.6 m vastag fornai típusú eocén telepet tárt fel, a csetényi III. sz. fúrás 50 m mélységben érte el az elpalásodott eocén széntelepet. A csetényi VIII. sz. fúrás 336 m mélységben 4.08 m öszsvastagságú széntelepet tárt fel. Fűtőértékük átlag kb. 4600 kalória, s így a szén vastagsága és minősége egyaránt fejtésre méltó.

Minthogy *Dudaron* és *Nagyesztergáron* is meglették az eocén széntelepet, biztosra vehető, hogy legalább 15 km^2 területen, *Jásd* – *Csetény*, *Bakonynána* – *Dudar* – *Nagyesztergár* határai alatt – 2 méteres átlagvastagságot véve – 300 millió q szén rejtőzhet. Ebből 60 – 70 millió q eshet *Jásd* és *Csetény* területére.

Jelentés a szentgáli barnaszén-előfordulásról. Sopron, 1929. 06. 22. MÁFGBA, B. IX. 19.

„A szentgáli Nyírerdő alján feltárt barnaszén a felső mediterrán alsó részében, a grundi szintájhoz, vagy a helvetienhez tartozik és így földtanilag egykorú a herendi, a borsodi, a hidasi, a bozoviczi barnaszénekkel.”

A jelentéshez „A szentgál-herendi barnaszén-medence 1:75 000 ma. földtani térképe” csatlakozik az ajánlott fúrásokkal.

A csetény-dudarvidéki új eocén szénkincs. Sopron, 1932. február hó. MÁFGBA, B. VIII. 70.

Ez a nagyszabású „Összefoglaló jelentés a Bakony hegységben Jásd, Csetény, Bakonyánána, Dudar és Nagyesztergár községek határai alatt fölkutatót eocén szénkincsüinkről” részletes áttekintést nyújt.

A jelentés a következő fejezeteket tartalmazza: I. A bányaföldtani viszonyok; II. A kutatások története; III. Az eocén szenet feltáró kutató fúrások ismertetése; IV. A jásd–csetény–dudar–nagyesztergárvidéki óharmadkori medence tektonikai felépítése; V. A

Jásd–csetény–dudarvidéki eocén szén minősége; VI. A Jásd–Csetény–Bakonyinána–Dudar–Nagyesztergár határai alatt felkutatott eocén szén mennyisége; VII. A széntermelés megkezdése.

A jelentést az új eocén szénre vonatkozó táblázatok, egy, még az 1921/22. évben készült 1:144 000 ma. és egy 1:25 000 ma. földtani térkép és kilenc földtani szelvény egészíti ki.

A dudar-vidéki óharmadkori medencében mind a hét produktívus fúrást *Vitális István* jelölte ki.

Jelentés a gróf Nádasdy-féle inotai földbirtok reménybeli szénterületéről. Budapest, 1934. 01. 06. MÁFGBA, B. VI. 16.

Az inotai birtokrész alatt a reménybeli szénmennyiség (6 x 5 x 1 x 10 =) 300 millió q-ra becsülhető.

Vértes – Gerecse-hegység

Jelentés Oroszlány reménybeli szénterületéről. Sopron, 1928. 06. 14. MÁFGBA, V. II. 10.

„*Vérmes reményeket ugyan nem táplálhatunk, ámde az a körülmény, hogy eddig csak 204 m-re mentek le a kézi fúrások, és hogy Környén, Mórrott és Németegyházán a M. Á. K. improduktívusnak tartott fúrásai után vájástérdemlő szén telepeket leltek: van némi remény arra, hogy a Környebányától csapás mentén 4–5 km-nyire fekvő Oroszlány kisbirtokosi területe alatt is ott rejtőzhetnek az eocénkori széntelepek!*”

Jelentés az oroszlányi szénterületről. Budapest, 1932. 04. 21. MÁFGBA, V. II. 14.

„*Minthogy Oroszlány határának az a része, amely földtanilag produktívusnak vehető, ca. 20 km², az alatt 2 méteres átlagvastagság mellett 400 millió q új szénvagyon fekket, és ehhez járulhat még Vérteassomló 7 km² produktívus területe alatt mintegy 140 millió q, vagyis az új szénvagyon minden valószínűség szerint, 540 millió q körül mozoghat.*”

Jelentés a dorogi bányagazgatóság átkutatandó területeiről. Drog, 1929. 07. 25. MÁFGBA, E. VI. 9.

1. A dorogi *Kálvária-hegy* környéke (1 fúrást javasol).

2. A csolnoki *Liget-hegy* területe (6 fúrást javasol). Ha a tervzett fúrások nem is érik el a 8–10 m vastagságot, a megfúrni ajánlott új területrészt alatt is remélhető mintegy 50 millió q új szénvagyon, amihez még 1.5 m vastag oligocéntelepéből is az egész területre számítva ca. 9 millió q szénvagyon jöhet.

3. A csolnoki *Pollus-hegy*, illetve az *V. légakna* környéke (2 fúrást javasol).

4. A csolnoki *Gaisberg-Kecskehegy* környéke.

A meglévő fúrás alapján 5 m vastag eocén szén 3 km² területen 150 millió q szénvagyont rejthet.

A jelentéshez 1 db részletes térképmelléklet tartozik.

Jelentés az esztergomi, a kecskehegyi és a ligethegyi kutatásokról. Budapest, 1931. 09. 30. MÁFGBA, E. V. 16.

Az esztergomi ispitiz-hegyi fúrásban 310 m mélységben várhatjuk az oligocén szenet. Ilyen mélységig feltétlenül indokolt a fúrást folytatni.

„A kecskehegyi fúrás elé nagy reményekkel néziünk, ott ugyanis ca. 40 millió q új szénvagyont várunk.”

A ligethegyi fúrás 347 m mélységben 10 m vastag tiszta szén-telepet harántolt. Ez a szén ugyan 108 m mélységben van a tengerszint alatt, jelenleg azonban már a tengerszint alatt 120 méteres szinten is folyik a termelés a *Reimann-akna* bányamezejében.

A *Kecske-* és a *Liget-hegyről* térképmelléklet készült a fúrásokkal. A *Kecske-hegy* környéki fúrásokról összehasonlító rétegszelvények tanúskodnak.

Javaslatok Dorog, Csolnok, Annavölgy és Tokod határában új szénmennységeknek fúrásokkal való felkutatására. Budapest, 1933. 08. 29. MÁFGBA, T. 10133.

I. Augusztá-akna feltárandó bányamező-részei; II. A csolnoki Chorin-terület feltárása; III. A ligethegyi bányamező; IV. A Pollus és a Borókáshegy közötti terület; V. Tömedék és Samu-akna környéke; VI. Az annavölgy-vidéki kutatási területek; VII. Tokod-vidéki kutatási területek; VIII. A dorogi Kőszikla ÉNy-i oldalán fekvő terület.

A jelentéshez 6 db térképvázlat tartozik a javasolt fúrásokkal, a meglévő fúrások alapján készletbecslésekkel, a szerkezeti viszonyok ábrázolásával.

Visegrádi-hegység – Pilis-Budai-hegység

Jelentés Esztergom város reménybeli szénterületéről. Sopron, 1929. 10. 28. MÁFGBA, E. VII. 12.

„Az a körülmény, hogy a Kuria- és Diós-völgyek oligocén üledékeitől délre a Strázsa-hegyen és északra az esztergomi Bazilikadomb környékén felszínen vannak az eocén nummulinás fedő rétegei, amellelt szólnak, hogy a Kuria- és a Diós-völgyek környékén a felszíni oligocén üledékek alatt is ott lehetnek az eocén üledékei is, és azok eocén széntelepet is zárhatnak magukba.”

Melegen ajánlja legalább egy kutatófúrás lemélyítését. A jelentéshez 1:75 000 ma. vázlatos földtani térkép is tartozik.

Előzetes jelentés Pilisszántó, Pilisszentkereszt, Pilisszentlélek és Pilismarót reménybeli eocén-szénelőfordulásáról. Budapest, 1934. 09. 11. MÁFGBA, E. II. 38.

Pilisszántó határát 3 fúrással már megkutatta, „*ott nincs mívelesre méltó szén.*” Pilisszentkereszt és Pilismarót határában a nagyon vastag andezit és oligocén fedőrétegek miatt 400 m-nél jóval mélyebben rejtőzhet az eocén szén, és így annak a feltárására a közeljövőben aligha lehet gondolni. „*Egyedül Pilisszentlélek és Esztergom határos részén ismeretes a felszínen az eocén szén közvetlenebb fedő rétege: a nummulinás mészkő, a felajánlott négy község vallásalapú birtokának, tehát csak a pilisszentléleki részére lehet a szénjogokat megszerezni.*”

Jelentés a nagykovácsi új eocén szénelőfordulásról. Budapest, 1932. 04. 29. MÁFGBA, B. I. 27.

Az 1920. április 24.-én kelt jelentésben javasolta, „*hogy szerezzék meg a gr. Tisza-féle uradalomra a szénjogokat, mivel ott jelentősebb szénvagyon rejtőzhet.*” Az 1922. november 22.-i és az 1923. november 8.-i jelentésében ismertette a kutatások eredm-

nyeit, és nyomatékosan rámutatott újból arra, hogy „a község délnyugati részén sikerült olyan területet találnom, ahol a nummulinás fedőréteg a felszínen van és így remélhető, hogy ott felkutatjuk az eocén szenet.”

Az 1930. május 21.-i jelentésében immár negyedízben ajánlotta, hogy a *Salgó* szerezzze meg a szénjogokat a gr. *Tisza-féle* uradalom területére. Az említett társulat helyett *Mánik* borsodi bányatulajdonos szerezte meg a szénjogokat, és a medence nyugati részében 4 fúrászt mélyített le.

Mánik elhalálózása következtében a további kutatás megszűnt, s az özvegy hajlandó a szénszerződést átruházni.

A *Mánik*-féle bérlet produktívusnak tekinthető része „ca. 370 000 m² és így alatta 4 méteres szénvastagságot számítva, 14.8 millió q lehet a szénvagyon.”

„A produktívus szénterület a medence nyugati részében nagyobbítható.”

A szénjogok megszerzését követően a „leadott földekből produktívus lehet ca. 244 000 m² és így alatta a reménybeli szénvagyon 9.8 millió q-ra lehet becsülni.”

„A nagykovácsi medence eocén-szenének nagy előnye, hogy a veszélyes vízszint felett fekszik.”

Jelentés a gróf Tisza-féle Nagykovácsi Julianna-major reménybeli szénterületről. Budapest, 1932. 05.20. MÁFGBA, B. I. 9.

A *Julianna-major* környéki medencének csak az alsó, vagyis a kelet-délkeleti része érdemel némi figyelmet. Ott ugyanis a hárshegyi homokkő laza márgás fáciése alatt úgy, mint a *Nagykovácsi*- és a *Pilisvörösvári-medencében*, ott rejtőzhet az eocén széntelep is.

„A medencének ez a produktívus része 1000 x 700 = 700.000 négyzetméter kiterjedésű és így alatta 4 méter vastag eocénszenet tételezve fel, a reménybeli szénmennyiség (700.000 x 4 x 10 =) 28 millió q volna. Ezek szerint egy kutatófúrás lemélyítése nem indokolatlan, bár kétségtelen, hogy jobban lehetne a kutató-fúrás lemélyítését indokolni, ha az eocén üledékét nemcsak heverődarabbal, hanem szálban álló kibuvással is lehetne bizonyítani.”

Jelentés a békásmgyeri hévíz-feltáró fúrással kapcsolatos szénkutatásról. Budapest, 1934. MÁFGBA, B. II. 36.

A vízfeltáró fúrás 309.9 m mélységben elérte az eocén széntelep nummulinás fedő-mészkövét, és azt 70 m vastagságban harántolta. A triász fekvőig mélyített fúrás a nummulinás fedőmészkö alatt olyan üledékeket is feltárt, amelyekben szenesedési nyomok mutatkoztak. A *dr. Ember Sándor-féle* hévíz-feltáró fúrás fejtesre méltó eocén széntelepet *Békásmegyernek* ezen mélyen levetett területére alatta nem talált.

Cserhát- és Mátra-hegység

A Salgótarján-vidéki kőszén képződése és a schlier. Széntermelés Salgótarjában. 1928. 01.14. MÁFGBA, T. 3358.

„Az a megállapítás, hogy a hol a »schlier« teljes vastagságban van kifejlődve: a széntelepek nagy mélységben rejlenek és el vannak vékonyodva, bányászatiilag azt jelenti, hogy az ilyen helyeken nem érdemes szénkutató fúrásokat kitűzni és lemélyíteni.”

A tanulmányhoz több fúrási szelvény és széntermelési adat mellett „A Salgótarjáni Kőszénbánya Részvénytársulat Nógrádi Szénbirtokának” 1:25000 méretarányú átnézeti térképe tartozik, továbbá a „Hossz-szelvény a salgói szénbányászaton észak-déli irányban, a bányateleptől 10 km déli és 10 km északi irányban” szemléltető ábra (mérték a hosszakra 1:25.000, mérték a magasságokra 1: 5000).

Javaslat a Kosd vidéki reménybeli eocén szénterületek ügyében. Budapest, 1931. 07. 02. MÁFGBA, C. X. 32.

A kosdi bánya megvétele csakis abban az esetben indokolt, ha annak környékén nagyobb eocén szénvagyon feltárására van kilátás.

„A kosdi bánya feltárt szénkészlete a szomszédos területek átkutatása esetén 37–45 millió q eocén szén napi 50 vagon, vagyis évi 1.5 millió q termelés mellett 25–30 évi bányászkozásra nyújtana alapot s valószínűleg arra kényszerítené a kosdi bányát, hogy bele olvadjon a SALGÓ új bányájába.”

A Nagyszál északi oldalán Szendehely község határa alatt még nagyobb mennyiségű új eocén szénvagyonra van remény. A Monyoki-erdő területén, ahol „összesen 60–70 millió q eocén-szénre

van kilátás, amely egymagában is napi 70 vagonos, vagyis évi 2.1 millió q szén termelésére nyújt módot 30 éven át.”

Jelentés Becske község, illetve a Cserhát-hegység barnakőszén-előfordulásairól (Kiskér-pusztá, Bér). Sopron, 1932. 05. 16. MÁFGBA, C. I. 20.

A szénjogok megszerzését 1. *Bercel – Kövesd – Guta – Sáp – Acsa – Püspökhatvan*. 2. *Becske – Szanda – Ordas – Bér* és 3. *Kiskér (Parlagpuszta – Herencsény)* területekre javasolta.

Kiskérpusztán előzetes becslése szerint 30–50 m mélységben 6.4 millió q biztosra vehető és 15–20 millió q olyan reménybeli szén lehet, amely a schlier alatt nagyobb (ca. 300 m körüli) mélységben vár felkutatásra.

Kiskérpusztá után a legértékesebbnek tartja *Ordas-* és *Nemti-puszták* határos részét *Bercel* és *Bér* község határaiban, mivel ott a *széntelepés üledék* van a felszínen.

A szandavári, a becskei és a kiskelecsényi szénkibuvások alapján reményteljes az az 5 km hosszú és 1.5 km széles terület, amely *Ordaspusztá* és *Becske* között fekszik. Ott ugyanis a schlier fedőrétegek alatt legalább 40 millió q szén rejtőzhet.

Jelentés 1. Hollókő, 2. Nagylóc, 3. Rimóc, 4. Nógrádsipek, 5. Herencsény határainak szénelőfordulásairól. Budapest, 1934. 02. 23. MÁFGBA, T. 9939.

E községek határában régóta ismeretes néhány helyen természetes szénkibuvás, amely ismételt szénjog-szerzésre, sőt bányászati kutatásokra is serkentett anélkül, hogy eddigelé valahol jelentősebb és állandó széntermelésre vezetett volna.

„Ezek a természetes szénkibuvások kétfélék: az egyik szénelőfordulás idősebb a salgótarjáninál, a másik egykorú azzal.”

Az idősebb szén „*aquitanién*” korú, és ismeretes *Bánk, Szátok Nógrádsipek, Nagylóc, Nógrád* községek határában, de sehol sem bizonyult termelésre méltónak. A tiszta szén 12–15 cm-nél ritkán vastagabb.

A fiatalabb szén salgótarjáni típusú, alsó-miocén (alsó-mediterán) korú, amely azonban több száz méter vastag schlier fedőréteg alatt rejtőzik: *Hollókő, Rimóc, Herencsény* erősen elvékonyodva.

Jelentés 1. Bodony – Mátraderecske – Recsk – Szajla – Terpes és 2. Pétervására reménybéli eocénkori szénelőfordulásairól. Sopron, 1927. 02. 21. MÁFGBA, T. 9937.

Bodony, Mátraderecske, Recsk, Szajla, Kisfüzes, Terpes községek határában a kiscelli tályag¹ nagy kiterjedésben takarja az eocén üledékeit, és ezek között a reménybéli eocénkori ásványszéntelepeket is.

„Mátraderecske – Recsk határában nem kell ezt a 800–950 m összvastagságú oligocén üledéket átfúrni. A kutató fúró nyomban a felsőeocén képződményeiben kezdheti meg a munkáját.”

„A szénkutatási jogot az említett községek határára kellene megszerezniünk.”

Pétervására területére egyelőre a szénkutatási jog megszerzése nem aktuális.

Borsodi-medence

Jelentés a bánfalvai barnaszéntelep bitumenes dús részéről. 1929. 09. 23. MÁFGBA, T. 3388.

Már a bányából kijövő szenes csillékben észrevette azokat a sárgás-barna-féleségeket, amelyek bitumenben, illetve öskátrányban dúsak lehetnek. Egyik-másik ilyen világosabb színű széndarabon vékony kéreg alakjában a *sárgás viaszos – gyantás* rész ki is vált.

A bányavágatokban látottak szerint a felszín alatt 70–90 m mélységben is több vájatvégen 25–30 cm vastagságban (pillérmagasságban) felismerte ezt a sárgás-barna széndarabot, amely minden valószínűség szerint dús bitumenben, illetve öskátrányban.

A *„bitumenben dús, illetve kátrányban legdúsabb barnaszénféleségek a liptobiolitok a kibuvásokon szoktak előfordulni.”*

Jelentés a borsodi barnaszének kátránytartalmának megvizsgálásáról. Sopron, 1929. 11. 18. MÁFGBA, T. 3402.

¹ Erősen összeálló, mésztartalmú agyag a harmadkorból.

A *Bánfalván* vett szénminták közül csak kettőt, és összehasonlítással egy másik mintát vizsgáltatott meg.

	Bánfalva		Ormospuszta
	5. sz. minta	6. sz. minta	
hamu	15.11	15.20	5.89
nedvesség	22.20	24.10	18.50
bomlásvíz	7.10	6.60	9.80
<i>kátrány</i>	8.20	6.60	17.20
félkocsz	54.50	55.00	45.00
gáz	8.00	7.70	9.50

Szakvélemény a Borsod-vármegyei Szuhafő reménybeli szénelőfordulásáról. Sopron, 1931. 03. 10. MÁFGBA, B. XVII. 22.

„Szuhafőn a községtől északra levő vízvájta árokban természetes feltárásban látni a pontusi lignitszenet.”

A 2.5 m vastag pontusi lignit elég jó minőségű. Szuhafő azonban 16 km távolságban van a vasúti vonaltól, és így aligha akadna vállalkozó, aki 1800–2300 kalóriás lignitet merne termelni a szállítási ponttól ilyen nagy távolságban.

Jelentés a hernádmenti Alsódobsza község szénelőfordulásáról. Budapest, 1933. 09. 29. MÁFGBA F. II. 10.

„A pontusi üledék és benne valószínűleg a lignitlep is a Hernád partján mintegy 40 km hosszban látható természetes feltárásban.” Ezért minden valószínűség szerint nagy lignitvagyon rejtőzhet ott, amelynek Miskolc városa lehetne a fő fogyasztója. „Mióttan azonban a borsodi mediterrán szén viszonylagosan mégis csak jobb, mint a pontusi lignit, ezzel a hernádparti pontusi lignittel nem érdemes foglalkozni.”

* * *

Dr. Vitális István szénkutatásai a bemutatott időszakban főleg a Dunántúli- és az Északi-középhegység területén kaptak nagyobb szerepet. Áttekintve az egyes jelentéseket, kitűnnek a kutatás-módszertani ismeretek, a kellő gondossággal és alapos megfontoltsággal javasolt, a gazdaságosságot minden alkalommal figyelembe ve-

vő, a megbízó érdekeit és azok anyagi vonatkozásait nem elhallgató megállapítások.

Reményeink szerint ezek a jelentések is jól reprezentálják a kutatások széles skáláját és az azokból megismerhető földtani és bányászati ismereteket.

Bányaszállító berendezések
Bányacsillék minden kivitelben.

Vágányok, fordítókorongok, kerékpárok, csapágyak.

Kotrógépek bányüzemek számára.
Mozdonyok minden nagyságban.
Sodrony kötélpályák, függővasutak, télsiklók, ferde felvonók, stb.

ROESSEMANN ÉS KÜHNEMANN
KESKENYVÁGÁNYU VASUTAK GYÁRA

Prága ✱ Wien BUDAPEST Lemberg ✱ Zágráb
VI., VÁCZI-UT 113—115.

Hirdetés a Bányászati és Kohászati Lapokból az 1900-as évek elejéről.